

การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์
ประเทศมาเลเซีย

The maintenance of identity in multicultural society of Siamese
Buddhist monks in Kedah state, Malaysia

สิทธิโชค ปาณะศรี Sitthichok Panasree^๑
พระครูโฆสิตวัฒน์านุกูล PhrakruKositwattananukul^๒

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ต้องการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ คือ ๑) การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ๒) รูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ๓) การประยุกต์ใช้รูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ๔) การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ให้กับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการ ๒ วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ๑. การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า มีการดำรงอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีการสืบทอดอัตลักษณ์มาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น

๒. รูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า (๑) รูปแบบด้านภาษา ภิกษุสยามใช้ภาษาสยาม (ภาษาไทยถิ่นใต้) เป็นภาษาสื่อสาร (๒) รูปแบบด้านศาสนา ภิกษุสยามมีการนับถือพุทธศาสนา นิกายเถรวาท (๓) รูปแบบด้านวัฒนธรรม ภิกษุสยามวัฒนธรรมแบบชาวสยาม (ชาวไทย) ในการปฏิบัติ (๔) รูปแบบด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภิกษุสยามมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกับพระภิกษุในประเทศไทย

๓. การประยุกต์ใช้รูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า (๑) ด้านภาษา ภิกษุสยามมีการประยุกต์ใช้ภาษาสยาม

---

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

^๒ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

(ภาษาไทย) เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ (๒) ด้านศาสนา มีพระพุทธศาสนาและคำสอนเป็นแนวทางปฏิบัติตน (๓) ด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมและพิธีกรรมแบบชาวสยาม (ชาวไทย) เป็นเครื่องมือการธำรงอัตลักษณ์ (๔) ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิภาคสยามมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สันโดษ เรียบง่าย มีเมตตาธรรมเป็นพื้นฐาน

๔. ได้องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการธำรงอัตลักษณ์ให้กับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ภูมิภาคสยาม, สังคมพหุวัฒนธรรม, การธำรงอัตลักษณ์, รัฐเกดะห์

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to answer the research's objectives: 1) the maintenance of identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia; 2) the concept of the maintenance of identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia; 3) an application of the concept of the maintenance of identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia; and 4) to build a new body of knowledge and a platform in the maintenance of the identity of other ethnic groups for peaceful co-existence in multicultural society. This is a qualitative research consisting of two methods, namely document study and field study. The presentation was by the analytical description. The results of research were found as follows:

1. As for the maintenance of identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia, the study revealed that Siamese Buddhist monks have been maintaining the identity in (Thai) language, religion, culture and way of life and also passing them on for a long time from generation to generation.

2. The concept of the maintenance of identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia, it was found that (1) concerning the language (southern Thai language), (2) concerning religion (Theravada Buddhism), (3) concerning cultures (Form of practices as Buddhist Monks in Thailand), (4) concerning way of life as Buddhist Monks in Thailand.

3. An application of the concept of maintaining the identity in multicultural society of Siamese Buddhist monks in Kedah state, Malaysia, it was

found that (1) concerning the language, Siamese Buddhist monks have been using the Siamese (Thai) language as a tool of communication for maintenance of identity; (2) concerning religion, Buddhism and its teaching are their principle of life; (3) concerning cultures, the cultures and rituals are their identity and using as a tool of communication for maintenance of identity; (4) concerning the way of life, Siamese Buddhist monks led a solitary, natural and kindly life.

4. Accept a new body of knowledge and format for other ethnic groups to have a peaceful co-existence in multicultural society.

Keywords: Siamese Buddhist Monks, Multicultural Society, Maintenance of Identity, Kedah State

บทนำ

ประเทศมาเลเซีย (Malaysia) หรือสหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia) มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายู แต่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เป็นประเทศหนึ่งที่ได้เข้าร่วมเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียน โดยร่วมลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ ของนายตุน อับดุล ราซิก บินอัสเซ็น รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ในขณะนั้น^๓ ประเทศมาเลเซียเกิดจากการผสมรวมอาณาเขตการปกครองของ ๑๓ รัฐ บนคาบสมุทรมลายู ซึ่งเคยอยู่ภายใต้การครอบครองของจักรวรรดิอังกฤษ ได้แก่ เปร๊ะ ปะหัง สลังงอร์ ปะลิส ไทรบุรี (เกดะห์) กลันตัน ตรังกานู ยะโฮร์เนกรีเซมบีลัน ปีนัง มะละกา ซาบารุ และซาราวัก^๔ มาเลเซียมีพื้นที่รวมประมาณ ๓๒๙,๗๕๘ ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ ๒ ใน ๓ ของประเทศไทย ตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ประเทศมาเลเซียถูกแบ่งออกโดยทะเลจีนใต้ เกิดเป็น ๒ ภูมิภาคที่แตกต่างกัน คือ มาเลเซียตะวันตก หรือมาเลเซียพื้นทวีป ทอดตัวไปตามคาบสมุทรมลายู ด้านเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย ด้านใต้ติดช่องแคบยะโฮร์ เป็นช่องแคบเล็กๆ ที่แยกประเทศมาเลเซียออกจากประเทศสิงคโปร์ ด้านตะวันตกติดกับช่องแคบมะละกาและด้านตะวันออกติดทะเลจีนใต้

ส่วนมาเลเซียตะวันออก เป็นที่ตั้งของรัฐขนาดใหญ่ ๒ อันดับแรก ได้แก่ ซาราวักและซาบารุ ตามลำดับ ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว (เกาะกาลิมันตัน) ซึ่งเป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่อันดับ ๓

^๓ อาทิตย์ สุขดี, มาเลเซีย Malaysia, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๕๖), หน้า คำนำ.

^๔ กิ่งกาญจน์ ตรัยรงค์, ๑๐๐ เรื่องน่ารู้ในมาเลเซีย, สุธาสินี ไชยโชติวัฒน์, กุลนที ตันติพิชญภาพ, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์คอมมิกส์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

ของโลก โดยบนเกาะนี้มีประเทศบรูไนแทรกตัวอยู่ในรัฐซาราวัก และพื้นที่พรมแดนทิศใต้เป็นที่ตั้งของประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ลักษณะเชิงภูมิศาสตร์แบบประเทศบนคาบสมุทรและหมู่เกาะยังทำให้มาเลเซียกลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน เปิดรับวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติที่หลากหลายบนเส้นทางเดินเรือสำคัญที่เชื่อมระหว่างโลกตะวันตกกับตะวันออก หลอมรวมกันเป็น “วัฒนธรรมมลายู” ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเอเชียอาคเนย์^๕

ประเทศมาเลเซียประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์และหลายวัฒนธรรม ที่เรียกว่า “พหุสังคม” (multiracial society) กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ได้แก่ ชาวโอรังอัสลี หรือที่เรียกรู้จักในอีกชื่อว่า ซาโก ส่วนใหญ่มีอาชีพเก็บของป่าล่าสัตว์ และกลุ่มที่ถูกจัดให้มีความสำคัญมากที่สุดคือ ภูมิบุตร หรือชาวมลายูท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนมากกว่าครึ่งของประเทศ เป็นกลุ่มที่ได้รับสวัสดิการพิเศษจากรัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และอาชีพ ขณะที่ประชากรส่วนที่เหลืออีกหลายกลุ่มไม่ได้รับสิทธิพิเศษ แต่มีสิทธิในฐานะพลเมืองของมาเลเซียตามกฎหมาย ได้แก่ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ในยุคท่าเหมืองดีบุก และยังมีวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนแท้เอาไว้ ชาวอินเดีย ที่ส่วนหนึ่งสืบเชื้อสายดั้งเดิมของพ่อค้าอินเดียที่เข้ามาตั้งแต่เกือบพันปีก่อน และอีกส่วนหนึ่งเป็นชาวทมิฬอินเดียที่ถูกประเทศอาณานิคมเกณฑ์มาใช้แรงงานในสวนยางพาราและเหมืองแร่ดีบุก นอกจากนี้ยังมีชาวยูเรเชียที่สืบเชื้อสายโปรตุเกสรวมอยู่ด้วย^๖

เกดะห์ (Kedah) เป็นรัฐหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียและมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ดังที่วิทย์ บัณชิตกุล กล่าวไว้ว่า ชาวมลายูต่างขนานนามดินแดนแห่งนี้ว่า “ถิ่นที่อยู่แห่งสันติภาพ” เป็นรัฐที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู ขนาดเนื้อที่ ๙,๔๒๕ ตารางกิโลเมตร เขตแดนบางส่วนติดกับประเทศไทย ซึ่งเมื่อครั้งตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย เกดะห์มีชื่อเรียกว่า ไทรบุรี เกดะห์เป็นอีกดินแดนหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีทั้งชาวมุสลิม ชาวคริสต์ และชาวพุทธ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่ที่น่าแปลกใจยิ่งกว่าคือที่นี้เต็มไปด้วยผู้คนจากทั่วสารทิศทั้งชาวมลายู ชาวตะวันตก ชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวพม่า และชาวไทย พหุสังคมเกิดขึ้นที่นี้และหล่อเลี้ยงทุกๆ ชีวิตได้อย่างกลมกลืน ฉายา “ถิ่นที่อยู่แห่งสันติภาพ” จึงเป็นชื่อเรียกขานดินแดนของรัฐเกดะห์สืบมา^๗

ในความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนในรัฐเกดะห์นั้น กลุ่มชาติพันธุ์สยามหรือชาวมลายูเชื้อสายสยามก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ดำรงวิถีชีวิตอยู่ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของพระนิโครธรรมธาดา (ลาก โสภาโส/ไทยสมบูรณ) เจ้าอาวาสวัดนิโครธาราม รองเจ้าคณะรัฐเกดะห์รูปปัจจุบัน ที่กล่าวว่า รัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย เป็นรัฐที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศ มีกลุ่มชนหลากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ กลุ่มชนเชื้อชาติสยามก็เป็นชนกลุ่ม

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^๗ วิทย์ บัณชิตกุล, มาเลเซีย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๕.

น้อยเชื้อชาติหนึ่งที่ได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่มายาวนาน และเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์กับดินแดนสยามโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบัน อีกทั้งเคยอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของอาณาจักรสยามในอดีต ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยและประชาชนในรัฐมลายูทางตอนเหนือของมาเลเซีย จึงมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีการโยกย้ายถิ่นฐานหรือไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ดังสำนวนที่ว่า “กินเมืองคอน นอนเมืองไทร”^๘

สำหรับการปกครองของรัฐเกดะห์นั้น ได้มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๑ เขต (อำเภอ) ได้แก่ เขตบาลิง (Baling) เขตบันดาร์บาฮารู (Bandar Baharu) เขตโกตาสตาร์ (Kota Setar) เขตกัวลาลูดา (Kuala Muda) เขตกูบังปาซุหรือกูบังปาสุ (KubangPasu) เขตกุลิม (Kulim) เขตลังกาวิ (Langkawi) เขตปาตังเตอร่าป (Padang Terap) เขตเพนดัง (Pendang) เขตเซะก์ (Sik) และ เขตยัน (Yan) ซึ่งใน ๑๑ เขตการปกครองนั้น ชาวมาเลเซียเชื้อสายสยามอาศัยอยู่ใน ๕๓ หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งหมดประมาณ ๓๐,๐๐๐ คนและมีชาวมาเลเซียเชื้อสายไทตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดใน ๗ อำเภอ คืออำเภอโกตาสตาร์ กูบังปาสุ เพนดัง เซะก์ ปาตังเตอร่าป บาลิง และกัวลาลูดา ในอำเภอเพนดังมีชาวมาเลเซียเชื้อสายสยามตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่มากที่สุด รองลงมาได้แก่อำเภอปาตังเตอร่าป ในรัฐนี้ชาวมาเลเซียสายสยามอาศัยอยู่ประมาณ ๒๖,๐๐๐ คน มี ๔๕ วัด/สำนักสงฆ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยาง ทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก รับจ้าง และค้าขาย เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษไทยด้วยกัน ซึ่งปัจจุบันกลุ่มชนเหล่านี้เป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศและอยู่ท่ามกลางกลุ่มชนที่เป็นชาติพันธุ์มลายู จีน อินเดีย และอื่นๆ^๙

อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มชาติพันธุ์สยามในรัฐเกดะห์ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็มีส่วนหนึ่งที่ดำรงสถานะเป็นพระภิกษุเป็นที่พึ่งทางจิตใจของเหล่าชาวพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และยังคงดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนที่เด่นชัด ในรูปแบบของการใช้ภาษา พิธีกรรมทางศาสนาและรูปแบบวิถีชีวิตในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

จากสถานการณ์ของกระแสการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก รวมถึงสถานการณ์ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในมิติของชาติพันธุ์ ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันที่มนุษย์มุ่งเน้นที่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เป็นสำคัญล้วนต่างมีปมปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในแทบทุกด้าน ทำให้ผู้วิจัยเกิดมีประเด็น

^๘ สัมภาษณ์ พระนิโครธรรมธาดา, (ลาภ โสภาโส) เจ้าอาวาสวัดนิโครธาราม รองเจ้าคณะรัฐเกดะห์, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ประดับ ดิสโส, พระภิกษุวัดนิโครธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

ปัญหาว่า ในสถานการณ์อย่างนี้ ภูมิภาคสยามที่อาศัยอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย สามารถธำรงอัตลักษณ์ของความเป็นภูมิภาคสยามไว้ได้อย่างไร

จากเหตุผลที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยได้ตัดสินใจที่จะศึกษา เรื่อง การธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย โดยมุ่งศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ด้วยมีความคาดหวังว่า งานวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเรื่องการธำรงอัตลักษณ์ (maintenance of identity) กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ชนกลุ่มน้อย (minority) ตัวตน (identity) และสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของบุคคลในสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

๒.๓ เพื่อนำรูปแบบการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อการธำรงอัตลักษณ์ของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

๒.๔ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการธำรงอัตลักษณ์ให้กับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

๓. ขอบเขตและระเบียบวิธีการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

ด้านประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุลูกวัด และพุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

ด้านเนื้อหา ได้แก่ การธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

ด้านสถานที่ ได้แก่ วัด/สำนักสงฆ์ ในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย จำนวน ๔๕ วัด/สำนักสงฆ์

ระเบียบวิธีการวิจัย

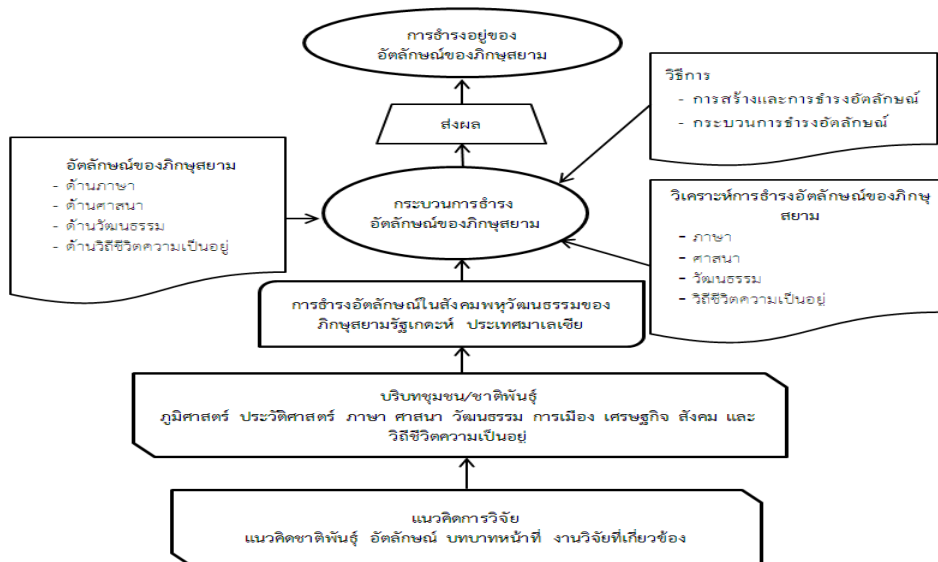
การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแยกวิธีการศึกษาออกเป็น ๒ วิธี คือ การศึกษาเอกสาร (Document study) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์

ความรู้ใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยาม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อศึกษารูปแบบการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยาม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย และการนำรูปแบบมาประยุกต์ใช้เพื่อการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยาม โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภท โดยพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ และผู้วิจัยศึกษาการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยาม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย โดยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เพื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการอ้างอัตลักษณ์มาประยุกต์ใช้ในการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เดินทางไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๘ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุลูกวัด และชาวพุทธเชื้อสายสยามในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แนวคิดของการวิจัย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการอ้างอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย ตัวตน และสังคมพหุวัฒนธรรม

๔. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ได้มีการสืบทอดมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น สามารถสรุปอัตลักษณ์เป็น ๔ ด้าน ดังนี้

อัตลักษณ์ด้านภาษา

ภิกษุสยามใช้ภาษาสยาม (ภาษาไทยท้องถิ่นภาคใต้) ในการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มคนสยามด้วยกัน สำหรับภาษาสยาม (ภาษาไทย) ที่ใช้สื่อสารกันในรัฐเกดะห์นั้น จะมีลักษณะสำเนียงพูดคล้ายๆ กับภาษาไทย ที่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ใช้ในการสื่อสารกัน รวมถึงภาษาไทยภาคกลาง โดยครอบคลุมคนทุกเพศวัย เด็กรุ่นใหม่ก็สามารถใช้ภาษาสยามได้ เนื่องจากคนมาเลเซียเชื้อสายสยามในรัฐเกดะห์นิยมชมรายการต่างๆ ทางโทรทัศน์ที่แพร่ภาพมาจากประเทศไทย ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาสยามได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระนิโครธรรมธาดา (ลาภ โสภาโส/ไทยสมบุญ) เจ้าอาวาสวัดนิโครธาราม รองเจ้าคณะรัฐเกดะห์-เปอร์ลิส ที่ว่า “การติดต่อสื่อสารกับญาติโยม ก็จะใช้ภาษาไทยแบบภาคใต้ แต่เมื่อไปติดต่อกับทางคณะสงฆ์ที่กรุงเทพมหานครหรือมาเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ก็จะใช้ภาษาไทยภาคกลาง” สำหรับทักษะการใช้ภาษาสยามนั้น ยังมีข้อจำกัดคือทุกคนสามารถพูดภาษาสยาม (ภาษาไทย) ได้ แต่ยังขาดทักษะการเขียนและการอ่านอยู่

อัตลักษณ์ด้านภาษาของพระภิกษุชาวมาเลเซียเชื้อสายสยามนั้น กล่าวได้ว่ายังมีความแนบแน่นและฝังลึกในจิตสำนึกความเป็นคนสยาม เพราะแทบจะตลอดเวลาของการดำเนินชีวิตภิกษุสยามก็จะใช้ภาษาสยามในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการพูดสนทนา การติดต่อสื่อสารกับญาติโยมหรือระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน ก็จะใช้ภาษาสยามทั้งสิ้น การทำวัตรสวดมนต์ การทำกิจของสงฆ์หรือการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ก็จะใช้ภาษาสยามเป็นหลัก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภิกษุสยามใช้ภาษาสยาม (ภาษาไทย) ซึ่งเป็นอัตลักษณ์อันเด่นชัดของความเป็นภิกษุสยามในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นสื่อในการติดต่อสื่อสารกันของภิกษุสยามและกลุ่มคนมาเลเซียเชื้อสายสยามในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

อัตลักษณ์ด้านศาสนา

ภิกษุสยาม (รวมถึงชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม) ในรัฐเกดะห์ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ในรัฐเกดะห์นั้น หมู่บ้านหรือชุมชนใดมีวัดแสดงว่าที่นั้นมีศาสนาพุทธและก็มีพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า ทั้งสามสิ่งต่างมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน คนมาเลเซียเชื้อสายสยามในรัฐเกดะห์ (ส่วนใหญ่) ถือได้ว่าเป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในการนับถือพระพุทธศาสนา ในแต่ละวัดแต่ละชุมชนจะมีประชาชนแวะเวียนกันมาทำบุญ มาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดอย่างสม่ำเสมอซึ่งถือ

เป็นหน้าที่ที่ทำได้ และถ้าวัดใดมีกิจกรรมทางศาสนา คนสยามที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นๆ ก็จะมาร่วมด้วยช่วยกันทั้งในนามส่วนตัวและในนามวัดที่อยู่ในหมู่บ้านของตน

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาถือเป็นการสร้างบุญอันยิ่งใหญ่สำหรับชาวพุทธสยามในรัฐเอตนะห์ อย่างกรณีการบวชของกุลบุตรชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม ก็ยังเป็นค่านิยมเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่ โดยทุกปีกุลบุตรชาวมาเลเซียเชื้อสายสยามที่นับถือศาสนาพุทธเมื่ออายุได้ ๒๐ ปีขึ้นไป ก็จะมีการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดาซึ่งไม่แตกต่างกันไปจากคนไทยในประเทศไทยซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากคำพูดของพระครูสังฆรักษ์ประดับ ดิสโส พระภิกษุเชื้อสายสยามแห่งวัดนิโครธาราม ที่ว่า “เมื่อถึงช่วงเวลาที่จะมีการบวช คือช่วงเวลาก่อนเข้าพรรษา ผู้ที่มีอายุครบบวชแล้ว ก็มีการเตรียมตัวเตรียมเครื่องบวชพร้อมทั้งนัดแนะญาติพี่น้องประสานงานติดต่อรวมกลุ่มกันเพื่อมาทำพิธีบวชที่วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ซึ่งถือเป็นประเพณี เป็นความเชื่ออันสำคัญยิ่งว่า เกิดมาชาติหนึ่งได้นับถือพระพุทธศาสนาแม้จะอยู่ในดินแดนที่ห่างไกลถ้าจะบวชแล้วก็ขอให้ได้ไปบวชที่วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ” และเป็นประจำทุกปีที่ชาวนครศรีธรรมราชจะได้มีโอกาสต้อนรับพี่น้องชาวมลายูเชื้อสายสยามเป็นจำนวนมากโดยประมาณ ๑๕-๒๐ คันธบัสชนาคใหญ่ ที่ได้เดินทางมาทำพิธีบวชพระภิกษุให้กับกุลบุตรพร้อมทั้งเยี่ยมชมเมืองนครศรีธรรมราช

นอกจากนั้น พระภิกษุสงฆ์ในรัฐเอตนะห์ ยังมีความสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ไทยอย่างแนบแน่นทั้งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการจัดการศึกษานักธรรมและภาษาบาลี ก็ขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคมในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ด้านศาสนาก็มีปรากฏเด่นชัด อัตลักษณ์ทางศาสนา จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นภิกษุสยาม และความเป็นคนสยามของชาวมลายูเชื้อสายสยามในรัฐเอตนะห์ ประเทศมาเลเซีย

อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม

ในส่วนของอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ผู้วิจัยแยกการพิจารณาออกเป็น ๒ ส่วน คือ วัฒนธรรมที่มีรูปร่างตัวตน เรียกว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) และวัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างตัวตนและเป็นนามธรรม เรียกว่า วัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างตัวตน หรือวัฒนธรรมทางจิตใจ (non material culture)

วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) การธำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางวัตถุนั้น จะปรากฏเด่นชัดในงานสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อุโบสถ วิหาร พระพุทธรูป และสิ่งเคารพต่างๆ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

วัฒนธรรมที่ไม่มีวัตถุ หรือวัฒนธรรมทางจิตใจ (non material culture) เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พระภิกษุสยามและคนสยามในรัฐเอตนะห์ได้ร่วมกันสืบสานถ่ายทอดเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นสยามไว้ คือ ประเพณี คติความเชื่อ ดนตรี การละเล่น ค่านิยมความคิดความเชื่อแบบสยาม ทั้งในส่วนประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สยาม

กล่าวโดยสรุป พระภิกษุสยามและคนมาเลเซียเชื้อสายสยามที่อาศัยอยู่ในรัฐเกดะห์ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาวสยาม และถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของภิกษุสยามในรัฐเกดะห์นั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ที่อยู่อาศัย หมายถึง วัด ภิกษุสยามในรัฐเกดะห์อยู่จำพรรษาที่วัดเช่นเดียวกับพระสงฆ์ในประเทศไทย ส่วนรูปแบบของวัด ลักษณะกุฏิ หรือสิ่งก่อสร้างที่อยู่ภายในวัดก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากวัดในประเทศไทย

๒) การแต่งกาย หรือการนุ่งห่ม ก็ใช้การนุ่งห่มจีวรที่มีลักษณะรูปแบบ สี สัน วิธีการห่มก็มีลักษณะเหมือนกับการแต่งกายของพระสงฆ์ในประเทศไทย

๓) การปฏิบัติตน พระภิกษุสยาม มีการปฏิบัติตนที่เคร่งครัดตั้งมั่นอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี

๔) อาหาร ลักษณะของอาหารก็จะมีใกล้เคียงกับอาหารชาวภาคใต้ของประเทศไทย อาจมีรสชาติที่แตกต่างกันบ้าง

๕) พระภิกษุสยามในรัฐเกดะห์ รวมถึงรัฐอื่นๆ ในประเทศมาเลเซีย ไม่มีการออกเดินบิณฑบาต ยกเว้นกรณีมีพิธีกรรมในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น เข้าพรรษา-ออกพรรษา ก็จะจัดให้มีการบิณฑบาตภายในวัด (โดยปกติเรื่องอาหาร ญาติโยมจะแบ่งเวรกันมาจัดทำอาหารถวายที่วัดทุกวัน)

๖) การศึกษา ในส่วนของการศึกษาของพระสงฆ์นั้น การศึกษาด้านศาสนานั้นก็มีรูปแบบเหมือนกับการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ทั้งหลักสูตรการศึกษาภาษาบาลี และนักธรรมใช้หลักสูตรของคณะสงฆ์ไทย

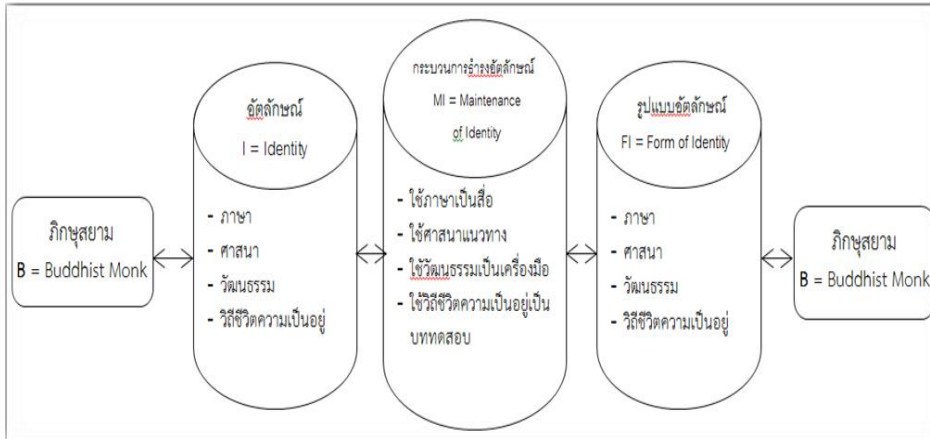
กล่าวโดยสรุป การธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย มีพระภิกษุสยามเป็นแรงขับเคลื่อนอันสำคัญยิ่ง โดยเป็นทั้งผู้นำทางสติปัญญา และจิตวิญญาณ มีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายของความปรารถนาอันหนึ่งอันเดียวกันของอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดเหนี่ยวต่อเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษสยามจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๖. องค์ความรู้ใหม่เพื่อการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย สรุปได้ดังนี้

๖.๑ องค์ความรู้ใหม่

โมเดลการธำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

Model “BIMIFIB”

โมเดลการธำรงอัตลักษณ์ของภิกษุสยามในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ผู้วิจัยได้คิดรูปแบบโมเดลการธำรงอัตลักษณ์ของภิกษุสยามในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีตัวย่อว่า “BIMIFIB” ซึ่งมีความหมายดังนี้

๑. ภิกษุสยาม (B = Buddhist Monk) หมายถึง พระภิกษุสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายสยาม อาศัยอยู่ในรัฐ เกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

๒. อัตลักษณ์ (I = Identity) หมายถึง อัตลักษณ์ของพระภิกษุสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายสยาม

๔. กระบวนการธำรงอัตลักษณ์ (MI = Maintenance of Identity) หมายถึง กระบวนการที่อัตลักษณ์ของพระภิกษุสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายสยามใช้ปฏิบัติในการธำรงอัตลักษณ์ โดยภิกษุใช้ภาษาสยาม (ภาษาไทย) เป็นสื่อกลาง ใช้ศาสนาเป็นแนวทางหรือหลักการ ใช้วัฒนธรรมของชาวสยามเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการธำรงอัตลักษณ์ต่างๆ ของตนเองเอาไว้ และสุดท้ายก็ใช้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นบทเรียนของความอยู่รอดของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ซึ่งหากมีอัตลักษณ์ด้านใดซึ่งเกิดขึ้นในวิถีชีวิตจริงและมีปัญหาจะต้องปรับแก้ ก็ต้องนำเอาอัตลักษณ์ด้านนั้นมาเป็นบทเรียนในการปรึกษาหารือผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม โดยมีพระภิกษุและวัดเป็นศูนย์กลาง

๕. รูปแบบอัตลักษณ์ (FI = Form of Identity) หมายถึง รูปแบบอัตลักษณ์ที่ใช้ในการอ้างอัตลักษณ์ของพระภิกษุสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายสยาม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและมีผลการวิจัยออกมาแสดงให้เห็นว่า การอ้างอัตลักษณ์ของพระภิกษุสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายสยามในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเอคเทห์ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งใช้โมเดลที่ผู้วิจัยสรุปเป็นรูปแบบตัวอย่างสั้นๆ ว่า “BIMIFIB” เป็นโมเดลองค์ความรู้ใหม่ที่เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วเกิดผลได้จริง และผู้วิจัยเชื่อว่ารูปแบบโมเดลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการอ้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ได้จริง

๖.๒ รูปแบบและการประยุกต์ใช้การอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเอคเทห์ ประเทศมาเลเซีย

รูปแบบการอ้างอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของภิกษุสยามรัฐเอคเทห์ ประเทศมาเลเซีย

รูปแบบอัตลักษณ์	อัตลักษณ์ของภิกษุสยาม	การประยุกต์ใช้รูปแบบการอ้างอัตลักษณ์ของภิกษุสยามในสังคมพหุวัฒนธรรมรัฐเอคเทห์ ประเทศมาเลเซีย
ด้านภาษา	<ul style="list-style-type: none"> - ภิกษุสยามมีความรู้ภาษาสยาม (ภาษาไทย) เป็นอย่างดี - มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ - เป็นต้นแบบ/ผู้นำการอ้างอัตลักษณ์ - มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีจิตใจเมตตา 	<ul style="list-style-type: none"> - ภิกษุสยามใช้ภาษาสยาม (ภาษาไทย) ในการสื่อสารเพื่ออ้างอัตลักษณ์ และการสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์สยาม - ใช้ภาษาสยามในการสื่อสารในการทำกิจกรรมต่างๆ
ด้านศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัย - มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี - มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - มีพระพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และการอ้างอัตลักษณ์ - เผยแผ่หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่กลุ่มชาติพันธุ์สยาม
ด้านวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี - มีความสามารถในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่ชาติพันธุ์สยามเพื่อการอ้างอัตลักษณ์ - เป็นแบบอย่างการอ้างอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการอ้างอัตลักษณ์ - ใช้กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ในการอ้างอัตลักษณ์
ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่	<ul style="list-style-type: none"> - มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพระภิกษุในประเทศไทย - มีความเข้าใจรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ - มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ พร้อมทั้งมีความสามารถในการถ่ายทอดรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่แก่นุชนเพื่ออ้างอัตลักษณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นแบบอย่างในการสืบทอดการอ้างอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่แก่กลุ่มชาติพันธุ์สยาม - มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีเมตตาเป็นพื้นฐาน

บรรณานุกรม

กึ่งกาญจน์ ตรียงค์. ๑๐๐ **เรื่องน่ารู้ในมาเลเซีย**. สุธาสินี ไชยโชติวัฒน์, กุลนที ตันติพิชญ์ ภาพ.

กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์คอมมิกส์ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

พระครูสังฆรักษ์ประดับ ติสโส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิโชค ปาณะศรี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดนิโครธาราม ตำบลตาโล๊ะวันยะห์ อำเภอกอตาสตาร์ รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๗.

พระนิโครธรรมธาดา (ลาภ โอภาโส/ไทยสมบุรณ์) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิโชค ปาณะศรี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดนิโครธาราม ตำบลตาโล๊ะวันยะห์ อำเภอกอตาสตาร์ รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗.

วิทย์ บัณฑิตกุล. **มาเลเซีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕.

อาทิตย์ สุขดี. **มาเลเซีย Malaysia**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๕๖.

